

Tillbaka till Örskär

Barbro Jacobsson

Det finns en ö utanför norra Upplandskusten som heter Örskär. Här var min farfar, Erik Viktor Englund, fyrmästare mellan 1915 och 1934 och här växte min pappa, Ivar Englund, och hans syskon upp. Då min pappa talade om Örskär fick han en särskild glimt i ögonen och han betecknade den tiden som den lyckligaste i sitt liv.

Örskärs fyr

I somras sa plötsligen vår yngre son, Alf, ”ska vi fara ner till Örskär och se de platser morfar talade om?” Så roligt. Självklart ville jag det.

Sagt och gjort. Vi åkte ner till Öregrund. Där tog vi bilfärjan över till den närliggande ön Gräsö en av sommarens få riktigt fina dagar. Så åkte vi den vindlande vägen förbi Gräsö kyrka där min bror och jag döptes. Kyrkan är speciell då den helt är klädd med takspån. Vi åkte förbi huset där vi föddes, Djurstens fyr där mor och far möttes, Söderboda och Norrboda. I Norrboda såg vi det före detta skolhuset där min mammas

moster var lärare några år i början av 1900, pingstkapellet som min farfar var med och byggde. Han snickrade fönstren till det. Idag är

det ett garage med vackra fönster. Så var vi framme vid Örskärssundet. Där finns ett monument över den olycka som skedde 1877 då femton örskärsbor drunknade på väg hem från julottan. Nio barn blev föräldralösa och tre barn miste sina fäder.

Vi tog passbåten över till Örskär. En färd på tio minuter. Så vandrade vi den 1,3 km långa stigen upp mot fyren på båda sidor omgivna av mäktiga tallar och marken under dem översållad med små orkidéer. Jungfru Marie nycklar, Guckusko, Nattviol och utblommade Adam och Eva. En stor del av ön är naturreservat. Därför finns förklarande tavlor här och där som berättar om blommor, träd, bosättningar och sällsynta grodor i de små våtmarkerna.

Väl framme gick några kossor och betade. Det var säkert där som farfar och

Ivar Englunds dotter Barbro Jacobsson vid de grindknoppar som Erik Viktor Englund en gång tillverkade.

farmor hade sin kossa och sina får. Vi såg stenmurarna upplagda under århundraden för att få en smula lä undan väder och vind. Vi såg grindstolparna numer av betong, men överst tronade ännu farfars kantiga kulor, spruckna och utan färg men med farfars signum. Längre upp fanns han själv på ett foto styrande tjänstebåten och en kort berättelse om honom.

Vi gick förstås upp i fyren. Den är speciell då den istället för spiraltrappa har en cementerad spiralgång. Så byggde man för att kunna rulla rovoljetunnor då fyren drevs med rovolja under en period. Min farfar var glad åt gången. Han var född med en höftskada och trodde det skulle vara lättare för honom att gå upp. Så var det nu inte så han byggde sig ett utrymme överst i fyren där han bodde då han hade sina vakter.

Vi gick ut på den balkong som omger fyren. Utsikten var enorm. Hav i all oändlighet med ett lastfartyg som stävade där ute, de blankslipade hällarna med stora blåklockor i skrevorna och snokarna som slingrade i sprickorna. De har alltid funnits där och fanns ännu. Fyrhusen som såg ut som små dockhus här uppifrån.

Vi gick ner igen, ner till serveringen som är inrymd i det som var fyrmästarebostad. Vi beställde en silltallrik och en smörgås med stekt strömming. Det var ju fisk som var den fasta födan med tillskott av det som djuren gav och så det som växte i planteringslanden. På Örskar fanns ju jord så här gick det bra att odla. På många fyrplatser är det bara klippor och kullersten, men alla fyrplatser hade ändå planteringsland. Det var order på att var gång man gick i land skulle man bära med sig en hink jord tillbaka.

Efter en god måltid gick vi vidare för att leta upp Svartglo. Svartglo är en liten tjärn alldeles vid havskanten. Vi fick leta en stund men så fann vi stigen. Åter vandrade vi mellan mäktiga tallar. Några hade fallit och låg där helt övervuxna av illgrön mossa. Även här blommade orkidéerna tätt under träden.

Vi kom fram till det som var Högstjärnsströms. Här bodde några av min fars lekkamrater. Ännu stod huset kvar och den lilla ladugården helt omgiven av ett rangligt staket och meterhögt gräs. Stenmurar överallt runt de små ängarna och stora stenkummel. Nog kunde vi förstå den enorma odlarmödan för att få till en liten åkerplätt. På en av ängarna stod ett stort gammalt äppelträd. Här hade helt säkert funnits en bosättning. Så var vi

Ivar Englunds barnbarn Alf vid Svartglo, tjärnen där Ivar och hans bror fiskade.

Vandrarhem och fyrmästarbostad.

framme vid Svartglo. Den låg där helt stilla omgiven av stora liljor som blommade i gult. Hit brukade min far och hans bror gå för att meta. Dom fick små svartabborrar och en gång en stor gädda. Det som var stort var huvudet. Kroppen var lång men spinkig då det var mycket näringsfattigt i tjärnen.

Vi fortsatte ut på hållarna och även här blommade de stora blåklockorna i skrevorna och där fanns en idegran. Vi satte oss och bara njöt av solskenet, vågornas brus och måsarnas skrin. I den intilliggande viken brukade min far och kamraterna bada då här var litet grundare så att vattnet fick litet värme.

Så gick vi tillbaka till serveringen, beställde en kopp kaffe och satte oss inomhus för att uppleva hur det var att bo här. Tre rum men ett rum var kontor. Där skötte min farfar rapporteringen. Den var oerhört viktig och skulle innehålla väder och vind, vilka fartyg som gått förbi och över huvud allt som hänt. Lotsdirektören kunde komma på oanmält besök och då var det räfst och rättarting. I de två andra rummen bodde så min far-

far och farmor med sina fem barn. Det sjätte barnet, som skulle varit äldst, dog vid ett och ett halvt års ålder sedan han skurit sig på en trasig och smutsig flaska och fått blodförgiftning. Det var en sorg som särskilt min farmor bevarade livet igenom. Här födde hon det yngsta barnet vid fyrtiotre års ålder. Det var första gången hon kunde föda barn hemma då det fanns en barnmorska på närliggande Gräsön. Tidigare hade hon måst hyra in sig hos vänner och bekanta på landssidan då hon skulle föda barn.

Så gick vi vidare ner mot sjöbodarna. En sjöbod var mycket gammal men hurvida det var farfars ska vara osagt. Vi letade efter Örskärnsisses eka. Örskärnsisse ville vara störst, värst och bäst. Han beställde sig en eka som skulle vara längre och bredare än alla andra. Båtbyggaren protesterade, men Nisse var envis så båten blev enligt önskemål. När den väl var färdig visade det sig att ekan var så bred att det inte gick att sitta ner och ro. Årorna nådde inte vattnet. Ekan hamnade på land och där låg den förra gången vi var här. Nu var den borta. Uppslukad av jorden eller bortröjd.

Så återvände vi till passbåtsbryggan, tog båten tillbaka och körde den vindlande vägen över Gräsö. I Öregrund satte vi oss på en av restaurangerna vid sjöbodarna. Vi tittade på varandra och sa *"vi åker gärna till Örskär fler gånger"*.

Då vi satte oss i bilen för att åka till vårt natthärbärge kom de första regnstänken.

